

A NÉPIESSÉG GONDOLATA A ROMÁN MŰVELŐDÉSBN

Irta: GAL ERNŐ

A magyar és román művelődésmozgalmak egyaránt a délkeleteurópai agrár államok valóságából fakadnak. Am eredeti társadalmi indítékaik es tartalmuk ellentétes jellege miatt, feltételezhető azonosságuk csak látszólagos.

A román értelmiség többségének a népi, falusi életformával rokon-szenvező irányulása jórészt paraszti származásának következménye, de egyuttal hagyományos szellemi magatartás is. Ez a hagyomány viszont nem a nagybirtok elleni tiltakozás kifejezése (mint Magyarországon), hanem éppen a feudalizmus romjain épülő új polgári renddel ellenszenvező középrétegek szellemiségéből táplálkozik. A polgári-városi kulturformák, melyek napjainkig inkább csak hivatalos keretei voltak a román művelődésnek, alig találtak mélyebb visszhangra a román értelmiség többségének lelkületében. A jelenkori román művelődés alapvető jellege abban állapítható meg, hogy míg a társadalmi-gazdasági fejlődés a tőkésrendi termelés vonalán halad, addig a szellemi-irodalmi szféra a hagyományos rurális légkört élteti tovább. Ez elkülönülés okait a román élet történelmi alakulásának sajátos feltételeiben kell keresnünk s itt akadunk egyuttal a román népiesség társadalmi indítékaira is.

Az előzmények

A drinápolyi szerződés után (1828) a román fejedelemségek lassan bekapcsolódnak a világkereskedelem vérkeringésébe. A kis számú városokban — többnyire idegen kezdeményezésre — iparvállalatok alakulnak, művelődéshordozó polgárságnak azonban hire-hamva sines. Valójában csak 1848 az uttörője a román tőkésrendi fejlődésnek és nemzeti felszabadulásnak. Lelkes fiatal értelmiségi gárda vezetésével Délkelet-Európa népeivel egyidőben a románság is feszegetni kezdi társadalmi berendezkedésének egyre időszerűtlenebbé váló kereteit. Így a hűbéri rend megdöntésének és a nemzeti szabadság kivívásának kettős feladata létrehozza az ezzel adekvát művelődési törekvéseket is. Am ahogy az új gazdasági forma jövevény a román világban, úgy importárúkként kerülnek a polgári kulturformák is a népi-patriárkális, bizánci-szláv művelődés összefüggései közé. Míg azonban a kapitalizmus Constanța, Braila és Galați kikötőin át tör be a Havasföld gabonamezőire, addig a nyugati, főleg francia kultúra előőrsei via Páris-Berlin-Bécs jutottak el Bucur városába. Ez alatt a két különböző természetű hatás alatt 1848 után az országnak szükségyszerűen a polgári fejlődés útjára kellett lépni. A kormányrúdhoz került bojárszármazású fiatalok páratlan kísérlethez, a polgárság kitenyvéstéséhez fogtak. Állami és kulturális intézmények egész láncolata létesül, valamennyi nyugati mintára. A nyugati kulturán nevelkedett új vezető réteg egyre-másra alapítja a fejlett polgári társadalom művelődési gócait (Nemzeti Színház, Szépművészeti és Zenefőiskola, Tudományos Akadémia, stb.). Ujságokat, folyóiratokat, irodalmi szalonokat hívnak életre, — jóllehet a megújulás csak a felső rétegeket érinti. Ez az a helyzet, amit Titu *Maiorescu* a „tartalom nélküli formák“ időszakának nevez.

Az újgazdag közéletti hatalmasságok és a társadalom régi haldokló osztályai közé ékelt autóchton román szellemi középréteg nem minden irigység nélkül figyelte a fiatal polgárság érvényesülését és vágyódással gondolt vissza a „régis szép időkre“. A nagy társadalmi átalakulás lázában csak ez a réteg élesztgette az eredeti román művelődés már-már el-

aléló lángját. Ő is a régi rendhez való visszatérést, illetve a reformkorszak lezárását követelte. Üres mimetizmusnak minősítette a „bonzsurista vörösök“ műveltségét s a hagyományos népi műveltség értékeit helyezte szembe vele.

A Junimea

A középrétegeknek a Junimea (*Ifjúság*) mozgalmában való szellemi ellenállása a román népiesség kutforrása. A mozgalom vezérének, Titu Maiorescunak művelődéskritikai tanulmányaiban már felfedezhetők a népiességre való első utalások. A Junimea-mozgalom társadalmi háttere — amint látható — a polgári termelési- és művelődési formák elleni visszahatás, politikai gyengesége következtében azonban csak szellemi-irodalmi sikert. Jelszavai ennek ellenére kiindulópontjai a következő évek népi irányzatainak. Magyarázata ennek, hogy a Junimea mozgalmában nem kisebb egyéniségek vesznek részt, mint Titu Maiorescu, P. Carp és Mihail Eminescu.

Eminescu társadalomkritikai felfogása szerint a parasztságot, mint az egyetlen alapvető társadalmi osztályt az állam kötelessége védelmezni, mert a román falu bukásával a románság egyeteme is bukik. Ebben a felfogásában Eminescu nemcsak hangja élességével különbözött a Junimeától. Mert amíg a Junimea s főleg Titu Maiorescu bírálata mindössze a polgárosodási folyamat lassítását célozta, addig Eminescu a jelen szenvedélyes megvetésében a vajdák „egészséges barbarizmussal“ telt korát s a mult patriarkális viszonyait kívánta vissza. „A nagybirtok és bojárság társadalmi szükségszerűsége — hirdette —, a legpozitívabb osztály azonban mégis a parasztság. Paraszatok vagyunk és paraszti módon kell gazdálkodnunk is.“

Eminescu népiességét, amelyben a parasztság és románság fogalmai azonosulnak, költői sulya viszi sikerre. Nézetei gyökeret vernek a román értelmiség köreiben s azokat hirdetik később a „Magvetők“ majd a népi-traditionalisták.

A Semănătorul és a román narodnyikok

A XX. század első éveiben az új társadalmi rend már végleg megalapozott, a reformok korszaka lezárult. Ebben a társadalmi fegyverszünetben megindul a letűnő történelmi osztály és a polgárság magas rétegeinek békés összenövése. Az értelmiségi középréteg nagyrésze azonban még most sem tud beilleszkedni a dolgok új rendjébe és a *Semănătorul* (*Magvető*) körül új életre kelti a Junimea hagyományait. Szellemtörténészek a középrétegek ez ellenkezését a román lelkiség hagyományokhoz való ragaszkodásával magyarázzák, de valószínűbb, hogy ez a folyamat a lapangó politikai visszahatás irodalmi szublimálása.

Művelődéstörténeti szempontból a *Semănătorul* folyóirat a román népiesség alapvetése. Míg ugyanis a Junimea törekvése csak útkeresés, a *Semănătorul* és szellemi vezére, N. Iorga már elhatározóan szembe állítja a román népiességet a Nyugattal. A *Semănătorul* írói és költői, Gh. Cosbuc, O. Goga és M. Sadoveanu műveiben tényleg kibontakozik a népi élet és művészet elemeit magáévá tevő irodalom.

A *Semănătorul* mozgalmában fellelhető úgy a közírás és az irodalmi alkotás, mint a társadalmi bírálat és politika. Szellemi vezérük átütő egyéniségén kívül a csoport sokoldalúságában rejlik a *Semănătorul* művelődéstörténeti jelentősége. A *Semănătorul*, melyhez számos vidéki folyóirat tartozott, mondhatni teljesen uralta a háború előtti szellemi életet, sőt a kezdetben csak irodalmi célkitűzésű mozgalom csakhamar politikai sikra terelődik, amikor Iorga megalapítja a *Jó románok Szövetségét*,

melynek programja a román népiség első politikai vonatkozású megnyilvánulását tartalmazza. A Szövetség programja többek között ezeket mondja: „A Szövetség tagjai kötelezik magukat arra, hogy minden alkalommal a legnagyobb elismerést, szeretetet és különös gondot tanúsítsanak a munkás parasztsággal szemben, mely a románság legjelentősebb, legszorgalmasabb és legtisztább része“. — Követeli a program magas vámmilleték kirovását a nyugati kulturtermékekre. „Le a hitvány idegen kohalmányokkal — kiáltja — le a korrupció és hamis érzelmeket terjesztő könyvecskékkel, melyekkel megmérgezik a tapasztalatlan országokat... Egy új művelődési szakaszunk kell kezdődnie nálunk!“

Természetesen az új éra — a Junimea hagyományainak megfelelően — a népműveltség és a múlt értékeinek érvényesítését célozta. A Semănătorul próza írói, bár a román történelem hőseit elevenítik meg. (Sadoveanu), költői pedig a szenvedő és küzdő falut szóltatják meg (pl. O. Goga: *A robotosok* és Gh. Cosbuc: *Földet nekünk*), mégis műveik nagyrésztében idillikus képet adnak a faluról. A „A Semănătorul számára — mint G. Ibrăileanu megállapítja — csak dekorum a paraszt.“ Csak a román falu *festői* vonatkozásait látják s azt emelik eszményi magasságba a városi-polgári létformák fölé.

A Semănătorul jellegét bírálják az orosz narodnyikok romániai követői: a *poporanisták*. Bár a román narodnyikok és vezérük, C. Stere figyelme elsősorban a társadalmi-politikai élet felé irányult, magas színvonalu folyóiratuk, a *Viața Românească* bőven foglalkozott irodalmi kérdésekkel is. Itt jelentek meg G. Ibrăileanu bírálatai is, ki a Semănătorul féle népiség diszparasztjával az „ujjobbágyság“ parasztjának szürke, örömtelen valóságát helyezte szembe. „Parasztpartiaknak kell lenniük — írja egyik tanulmányában — de nem a paraszt festőiessége miatt, hanem mert nagy kötelezettségeink vannak vele szemben.“ A *Viața Românească* első vezércikke leszögezi, hogy „sajátos nemzeti művelődés csak akkor születik, ha a nagy népi s valóban román tömegek résztvesznek a kulturális értékek kialakításában... ha a parasztság megszerzi azt a társadalmi értékelést, amit számbeli, gazdasági és erkölcsi súlya következtében meg is érdemel.“

A román narodnyikok népisége már nem a Junimea és a Semănătorul útján haladt. A népszerűség alatt ők elsősorban a népi rétegek anyagi és művelődési helyzetének feljavítását értették, s társadalombírálatuk pozitív vonatkozásaiban korántsem a patriárkális viszonyokat sóhajtozták vissza. Eszményük az a paraszti demokrácia volt, hol „az emberek jól, majdnem németesen öltöznek, a paraszt leánya zongorán játszik vagy Sadoveanu novelláit olvassa, a gazda pedig ujságját böngészve értesül a világ eseményeiről.“

A háború utáni társadalmi változások, az agrárreform és az általános választói jog bevezetése (ami ugyan nem a narodnyikok teljesítménye, jórészt megszüntették a narodnyikok jogtalan, földnélkül szinlődő parasztját, az új helyzet szülte társadalmi ferdeségek orvoslására viszont a narodnyikok utópisztikus elmélete talajtalannak bizonyult. A *Viața Românească* háború utáni első számában (1920) maga G. Ibrăileanu ismeri be a poporanisták csődjét. Már a történelem átcsoportosító munkájára jellemző, hogy az új vezetés alá került *Viața Românească* írógárdája — M. Ralea vezetésével — a mai nyugati művelődésirányzat zászlóhordozója.

C. Rădulescu-Motru etnikai népiessége

C. Rădulescu-Motru műve legátfogóbb megnyilvánulása a polgári

társadalmi-művelődési intézmények birálatával párhuzamosan jelentkező román népiségnek. Kritikai tevékenységének kezdetei még a háború előtti időkre nyulnak vissza, *A román kultúra és politikai üzérkedés* (1906) című könyve megjelenésének idejére, mellyel a junimista szellem legszámottevőbb folytatójának bizonyult. Munkásságának főrésze azonban már a háború utáni viszonyok birálatával, a „romanizmus“ népi, állami és művelődési irányzatának kidolgozásával foglalkozik.

C. Rădulescu-Motru művében jelentkezik először szintetikusán a román népiség két arca: a polgárelenesség és a falu idealizálás. S ha első műve még csak birálat és negatívum, későbbi írásai (*A romanizmus és A román nép lélektana*) már megoldást is adnak. Műve nemcsak időben, de szellemi vonatkozásban is a junimista ideológia közvetlen folytatása, szerves továbbfejlesztője. Eminescu és N. Iorga birálataiban tulteng a politikai szenvedély s Rădulescu-Motru tárgyilagos szemlélődése közelíti meg leginkább a junimisták vezérének, Titu Maiorescunak higgadtabb, inkább a tudományos érdeklődéstől fűtött vizsgálódásait.

Első kritikai műve is azoknak a társadalmi-művelődési adottságoknak birálatával foglalkozik, melyeket már Titu Maiorescu, Eminescu és Iorga is bonckéseik alá vettek. Rădulescu-Motru birálata azonban már egyetemleges jellegű művelődésszemlélet, tárgya pedig a „politizálás“ társadalmi tünetének elemzésével bővül. Mindenek előtt a kultúra öncélúságát emeli ki, aminek kiteljesedése igazolja egyedül a különböző népcsoportok létjogosultságát. A kultúra egyben a közösségi lét alapja is. Nem egyéni, hanem közösségi termék, valósága nem az anyagszerű külső forma, hanem a lelki-szellemi tartalom. Itt kapcsolódik Rădulescu-Motru művelődésszemlélete a román társadalom birálatába. A kultúra és civilizáció spengleri szembeállításának mintájára Rădulescu-Motru megállapítja a román lelkiség (kultúra) és a polgári létformák (civilizáció) közötti ellentmondást.

Rădulescu-Motru elsősorban lélekbuvár és ezért a maiorescui „tartalom nélküli formák“ elméletének lélektani megokolását az előbbi ellentmondásban látja. A politizálás s az azzal való üzérkedés tünete, melyet Rădulescu-Motru önálló társadalmi tényezőként kezel, szintén az anyagi civilizáció megnyilvánulási formája. „A politikus hordozza azt a talmi civilizációt, mely széttöltészi a fiatal népek nemzeti létének egységét“ — írja. Bár maradéktalanul a junimisták utódának vallja magát, kifogásolja, hogy szellemi elődei megálltak a századvégi román társadalom körtüneteinek vizsgálatánál, anélkül, hogy rendszerbe foglalták volna a megoldásra vonatkozó nézeteiket. E hiány pótlására szánja Rădulescu-Motru főművét, a *Romanismul*-t, melyben kritikai mértékeit a háború utáni viszonyokra alkalmazva kidolgozza a mai hivatalos irányzattá emelt hagyományápoló etnikai színezetű román népiség alaptételeit.

Ha a Junimea idején a román társadalmi és művelődési életben mutatkozó viszásságok a korai kapitalizmus talajában gyökereztek, Rădulescu-Motru már a finánckapitalizmus aggkorát taposó tőkéstermelés felbomlási tüneteivel találja szemben magát. A Titu Maiorescu idejében még „tartalom nélküli“ formák ugyancsak megteltek tartalommal: a traktor és gőzeke kiméletlenül hasított bele a primitív világba, a vonat füstje ki-kiszivta a varrottasok szinpompás motívumait, az 1880-tól (a Nemzeti Bank megalapítása) nemzetivé vedlő nagypolgárság rohamosan fejlődő iparának pörölycsapásai alatt pedig bomlani kezdett a falu és a patriarkális család. Ugyanakkor még mindig kísértettek az ujjbágy-sággal meghosszabbított feudalizmus csökevényei... „A szegény lakosság és a parasztság egészsége megrendült — állapítja meg Rădulescu-Motru *Romanismul* c. könyvének 34. oldalán. — Félelmetes halálózási

arányszámuk van.

E jelenségeket Rădulescu-Motru a román lelkeség és a termelési formák közti ellentétre vezeti vissza. A *román nép lélektana* (1937) című könyvében megkísérli felvázolni a román nép ősi lelki alkatát. Josif *Gabrea* pedagógus adatait felhasználva azt a következtetést vonja le, hogy a városi életre nevelő és a falu sajátos körülményeit figyelembe nem vevő iskola sürgős reformra szorul. A közoktatás reformja azonban, mely az öncélú falusi művelődést hivatott biztosítani, csak egy része annak az általános népi-nemzeti jellegű átalakulásnak, amin az egész román társadalomnak át kell esnie.

Ahogy a nyugati művelődés leutánzása — szerinte — megfelelt a XIX. század általános szellemiségének, mely a kulturális dilettantizmus és sablonszerűség melegágya volt, aképpen a romanizmus térhódítása is egy új európai szellemiség hírnöke. Ezt az új európai légkört — Rădulescu-Motru szerint — mindennek előtt a népi-nemzeti valóság előtérbe nyomulása jellemzi. Míg a XIX. század kozmopolita liberalizmusa művelődési kényszerzubbonyokat akart a népekre erőszakolni, addig a háború utáni Európa felfedezte, hogy minden nép „unikum”. Ez az általános európai irányváltás természetesen nem hagyhatja érintetlenül a román életet sem, annál is inkább, mert talán egyetlen nép sem szenvedett annyit a polgári intézmények miatt. A romanizmus győzelmét azonban csak általános európai előfeltételeinek győzelme hozhatja meg.

A romanizmus neve szerint is elsősorban a nemzeti-etnikai jelleg kihangsúlyozását célozza. Rădulescu-Motru népisége így rokon a többi európai és romániai nacionalista irányzatokkal. A „nép” fogalmának társadalmi kategóriáját nála is a vérségi kapcsolat helyettesíti s ez irányítja figyelmét a falu felé. „...A falu — írja — a legegészségesebb, legrégebb és legeredetibb megnyilvánulása a román politikai és kulturális életnek. A faluban alakult ki a paraszt nemzeti típusa. A falu őrizte meg az idők folyamán — akárcsak egy szuverén állam — a román nyelv, a szokások és az erkölcsi érzék autonómiáját.” A román társadalmat átalakítani hivatott romanizmusnak tehát a faluból, a falu ősi művelődéséből kell kiindulnia. A cél nem a városi műveltségnek a faluba való átültetése, hanem a falu kulturális önrendelkezésének tiszteletben tartása. (Ugyanebből az alaptételből indul ki a Korunk oldalain többször tárgyalt és ismertetett Gusti-féle szociológiai iskola falumentési tevékenysége is, mely népiségét elsősorban a *gyakorlati* falumunka terén kívánja bebizonyítani.) A népi művelődés értékeinek feltárásával azonban nemcsak a faji jelleg érvényesülésére nyílik út az ország közéletében, de létrejön a kapcsolat a történelmi múlttal is, mert „az ország történelmében a falu volt a románság valódi fellegvára s ez is kell, hogy maradjon a jövőben is!”

A Gândirea népi-tradicionálisizmusa és Lucian Blaga

A múlt és a hagyomány pontján kapcsolódik Rădulescu-Motru népisége a *Gândirea*-csoport népi-tradicionalista irányzatához. Ha Rădulescu-Motru szellemi elődje Titu Maiorescu, úgy a *Gândirea* irógárdájáé Eminescu politikai hagyatéka. Ez a mai román szellemi életben jelentős irányzat maradéktalanul átvette — A. C. *Cuza* és Aurel *Popoviciu* közvetítésével — a nagy költő társadalomszemléletét, multrajongását és népi-faji miszticizmusát. A *Gândirea* népiségében már teljesen eltűnik a nép a maga valóságában s helyére a hagyományt és vallást őrző román falu és paraszt idealizálása kerül.

„Merre haladjunk? — kérdezi Nichifor *Crainic*, a *Gândirea* vezető ideológusa egyik alapvető tanulmányában (*Parsival*, *Gândirea* 3. évf.)

— Fiatal művelődésünk ma válaszúton áll a terjeszkedési határait elért nyugati civilizáció és a Kelet, a jövőt ígérő keresztény káosz között. Oswald Spenglerre hivatkozva — utal a nyugati civilizáció alkonyára, szembesítve ezt a Kelet „szűzi népiségével és az orthodoxyával, melynek isteni erejét csorbitatlanul megőrizte a ritus.“ A választás nem nehéz. A román nemzeti génusz, mely már Eminescun és a Semănătorul csoporton keresztül „határozott és drasztikus tiltakozását hallatta“ a hagyományt, orthodoxyát és etnikumot védő falu, a Kelet és Bizánc felé int. Mint a mitológiai Parsifal, úgy fog győzedelmeskedni szerinte az ősi, primitív szellemű népi műveltség a csábító, de romlást fakasztó civilizációt jelképező Klingsor felett.

Bár a maga eredeti és egyéni utjait járó Lucian Blaga nem tartozik szorosán a Gândirea csoporthoz, jelentős a kapcsolata ezzel az irányzattal, illetve folyóiratával, hol számos írása látott napvilágot. Rădulescu-Motru népiségének társadalmi-politikai vonatkozásaival szemben, Blaga műve bölcséleti megalapozása a mai román népiségnek. Művét hívei nemcsak a román népiség tökéletes szellemi megfogalmazásának, de egyben a román népi szellem leghűbb tükrének, adekvát kifejezőjének tekintik.

Lucian Blaga a maga metafizikai és misztikus ismeretelméletére építi művelődésbölcsületét: A kultúra az emberrélevés ismérve. Egyedül a kulturális alkotáson keresztül emelkedik az ember az állati lét fölé. Az alkotás lényege pedig az emberi lét keretének — a misztériumnak — a felfedése. Spengler és Frobenius művelődéselméleteiből kiindulva, melyekben a „tér-érzékelés“ központi helyet foglal el, Lucian Blaga a különböző kulturák stílusainak gyökerét az illető művelődést hordozó népcsoport „stilus-ár“-jában (matcă stilistică) látja. Ez a „stilus-ár“ tudatalatti. Számos komponense között ott van a térzékelés is, vagy ahogyan Blaga nevezi: a „tér-horizont“, bár jelentősége már nem elsőrangú. A románság stílus-árjának tér-horizontja — Blaga szerint — a végtelen hullámos tér, a lankás. Ennek a tér-horizontnak legszebb kifejezése a „doina“, megőrzője pedig a román falu. *A román falu dicsérete* című akadémiai székkfoglalójában, Blaga így jellemzi ezt a falut: „Látom a falut, a templom és a temető, tehát az Isten és a holtak körül. A falu eképpen a lét középpontjába helyezve meghosszabbodik földrajzilag a metafizikába és a mifológiába.“ Ez a falutípus azonban csak az eszményi falu, melyet a városi civilizáció terjeszkedése megsemmisüléssel fenyeget. Pedig mit nyújt a városi élet az embernek? Míg a falusi egy világ egészében él, addig a városi ember töredéklét, — viszonylagosság, mechanikai valóság és felületesség között tengődik. A városi lét és művelődés sablonszerűségével szemben ott áll a román falu, mely „szegénysége és százados mostoha sorsa ellenére is kiérdemeli a legteljesebb mértékben az eredetiség jelzőjét“. A falu arisztokratikus elkülönülésben él, „nincs egyébre szüksége, mint saját földjére és lelkére“. A falu egocentrikus, szigorúan ragaszkodik erkölcsiéhez, szokásaihoz és viseletéhez. Nem utánozó szellemű, mint a város, hanem „büszke arra, hogy kicsit más“, mint az egész világ. Ez a falu ugyanakkor „időtlen“. Nem hagyta magát zavartatni a történelem nagy folyamaitól.

A román falu e jellemvonásának köszönhető, hogy a románság stílus-árja a történelem viszontagságai között, a barbár népek özöne, a török, orosz, osztrák elnyomás és a bár történelmileg szükségszerű, de elnemzetietlenítő nyugatosság után még fennmaradt. Ideje azonban, hogy a népi műveltség és a falu, mely „szegénységének és mifológiájának autonómiájában érintetlenül őrizte meg magát“ végre a „nagykorú“ román művelődés kialakításában is döntő szerephez jusson. „Szeressük

és csodáljuk a népi műveltséget“, a románság stílus árjának egyedüli kifejezőjét, miért is a népköltészet remekeinek, a „kiskorú“ népi műveltség örökértékeinek szellemével kell átítatnunk a „nagykorú“ műveltség kereteit is.

Lucian Blaga falu-apológiája láthatóan a román élet ősi vonatkozásainak eszményi magasságba való emelése. Az egyhelyben álló, szegénységére büszke, patriarkális falunak szóló dicséretét azonban kommentálói a román falu legigazibb szellemi tükröződésének veszik. Így válik Blaga bölcséleti rendszere, a román stílusár metafizikai vetületévé s a „román energia“ szellemi kifejeződésévé. Ezt igyekszik egyébként kimutatni Vasile Băncilă, a Gândirea egyik főmunkatársa is *Lucian Blaga, a román energia* című könyvében. (1938) „A bölcséleti blagaizmus — írja — maga a metafizikailag átalakított romanizmus. Bölcséleti kifejezője egy földműves és pásztorkodó népnek, egy erőteljes és derűs patriarkalizmusnak. Blaga szintézise egy nép első tündöklő bölcséleti öntudatra ébredése“. S bár Blaga filozófiája elsősorban a román etnikumot érinti, értékét mégis egyetemlegesnek itéli. Az elfáradt és mesterséges nyugati művelődés felfrissíthetné magát — Băncila szerint — a románság robosztus egészségét lehelő blagai rendszerrel. „Nyujthatnánk új ötleteket és fiatalító oltást a nyugatnak.“

Rădulescu-Motru és Lucian Blaga műveikkel a mai román szellemi élet népi irányát szabják ki. A tőkés termelés keretei ellen határozatlanul lázongó középrétegek szellemisége a finánc-tőke államformájának ideológiai fegyverzetévé válik. E folyamat egyébként sok tekintetben teljesen azonos a mai Németország szellemi kialakulásának folyamatával, melyben Keyserling és Spengler határozatlan és romantikus antikapitalizmusának hasonló szerep jutott. Míg azonban a junimisták, a Semănătorul és a narodnyikok még csak az eluralkodó nyugati mintájú állami és művelődési intézmények ellen idézték a „doinák“ világát, Rădulescu-Motru és Lucian Blaga már magától értődő ideológusai az új román állami berendezkedésnek.

M A G Á N Y

Irta: SOMLYÓ GYÖRGY

*Mint mindenki, élek én is,
s hihetelenül egyedül vagyok.
Az elhagyatottság megtört és lerontott,
érzéseim leszáradt águ csonkok,
tört kérgű, meztelen akaratok.*

*Szivemből csupasz fatöncök merednek.
Érts meg! kiáltottam az embereknek,
kopogtam minden lélek ajtaján.
De nem felelt hívásomra rokon hang,
mindenhonnan rámtört s kívágta roppant
ifjú erdőmet a fejszés magány!*